

כתובות ס

משה שווערד

1. שיטה מקובצת על כתובות דף ס/א

ושמואל אמר עד ל' מדפליג עלה רמי משמיה דשמואל ואמר כל זמן שמכירה מכלל דהשתא מסתמא קאמרינן
ואף על גב דלא קיימא לן אי מכירה אי לא כיון דאית ליה שלשים יום כופה ומניקתו ורבי יצחק אמר רבי
יוחנן חמשים יום ואפילו בסתמא נמי וקיימא לן כרבי יצחק משמיה דרבי יוחנן דקאמר עד חמשים יום כדפסק
רב שימי בר אשי הלכתא כותיה בהדיא. ודברי הרב אלפסי זצ"ל. צ"ת הרא"ה ז"ל:

2. הגהות יעבץ מסכת כתובות דף ס עמוד א

לא תציתנהו להני כללי דכיל כו'. נ"ב דבסוף הדר ביה שמואל:

3. ריטב"א על כתובות דף ס/א

אמר מר מכאן ואילך כיוונק שקץ. קס"ד דשקץ ממש קאמר כלומר דאיכא איסורא דאורייתא, והא דשרי תוך
כ"ד חדש מפני שסתם תנוק מסוכן הוא אצל חלב תוך זמן זה (יבמות קי"ד א'):

4. שערים מצויינים בהלכה

ועי' ברמ"א (יו"ד סי' פא ס"ז) דלא יניקו תינוק
מן המצרית אם אפשר בישראלית, דחלב
עובדת כוכבים מטמטם הלב ומוליד לו טבע
רע. וכן לא תאכל המינקת אפי' ישראלית
[שצריכה לכך מחמת חולי או פק"נ, ש"ך ט"ז
שס] דברים האסורים, וכן התינוק בעצמו כי
כל זה מזיק לו בזקנותו. וכתב הש"ך (ס"ק כו)
אע"פ דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן
אין אביו מצווה להפרישו, זהו מדינא, אבל
מ"מ יפרישו מפני שמזיק לו בזקנותו
שמטמטם הלב וגורם לו טבע רע. ועי' במאמר
הבא. וע"ע מש"כ. במס' יבמות (קיד. ד"ה
תולש).

לכאורה נראה דאינו מדאורייתא אלא מדרבנן
דלא הביא קרא על זה, וכן מוכח מלקמן
דקאמר רב ששת אפי' מצות פרישה אין בו,
ופרש"י מדרבנן דמדאורייתא שרי ורבנן נמי
לא גזור ביה, ומשמע דהכא דבר משוקץ היינו
מדרבנן. אבל הריטב"א וכ"כ בשטמ"ק דהס"ד
דהוא אסור מדאורייתא. והא דבתוך כ"ד חודש
מותר מפני שסתם תינוק מסוכן אצל חלב
כדאיתא במס' יבמות (קיד.), ופירשו התוס'
במס' שבת (קכא. ד"ה ש"מ) דזהו בן שתים או
שלשה שנים. ובשמ"ב (ה' פסח סי' קיז ס"ק

5. דבר יעקב מסכת כתובות דף ס עמוד א

[ב] פירש לאחר כ"ד חודש וחזר כיוונק שקץ - מבאר ר' יונה בשיטה משום שאין מאכילין לקטן דברים הטמאים.
ומבואר כאן דאסור לקטן לאכול חלב לאחר שפירש אף על פי שאיסורו מדרבנן. ומזה מוכיח המחנ"א [לרמב"ם
הל' מאכלות אסורות יז - כז] שאסור להאכיל לקטן בידים איסור דרבנן, אפ' קטן שלא הגיע לחינוך.
וכן פוסק השו"ע [או"ח סימן שמג] שקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווים להפרישו, ולהאכילו בידים אסור אף איסור
מדרבנן.

הביאור הלכה [שם] מביא מהרשב"א והר"ן [יבמות קיד] שס"ל שאם התינוק צריך לכך מותר להאכילו בידים
איסור דרבנן.

בתשובת הרשב"א [סימן צב, הובא בפרי יצחק ח"א סימן יא ד"ה גם] מקשה דא"כ למה כאן הוי כיוונק שקץ.
ותירץ דכאן מיירי בקטן שאינו צריך לכך ולכן אסור להאכילו איסור דרבנן.

בספר שביתת השבת [מלאכת דש ס"ק פ ד"ה אמנם] ובהר צבי [או"ח סימן רא] מביאים קושית השדה חמד
בשם הגר"א גורדון, היאך מותר לתינוק לינוק עד גיל חמש בשבת, הרי מאכיל לקטן איסור תורה בידים, דיש
בזה איסור דש, ואצל התינוק אינו כלאחר יד וא"כ איכא איסור מדאורייתא.

א. השביתת השבת מתרץ דבמלאכת שבת בעינן מלאכת מחשבת, ולכן תינוק שאין אצלו הבנה אין אצלו איסור
שבת.

ב. עוד תירץ דכל האיסור להאכיל איסור דאורייתא לקטן הוי משום חשש שיעשה כן גם לכשיגדל, וכאן אין כזה חשש כיון שאין דרכו של גדול לינוק.

ו. עוד תירץ המחזה אליהו ע"פ מש"כ החזון יחזקאל [יומא ד - א] שדוקא היכא שהאיסור הוא איסור חפצא אין להאכיל קטן בידים, אבל היכא שהוי איסור גברא, ליכא איסור להאכיל קטן שעדיין לא הגיע לחינוך.

6. שערים מצויינים בהלכה [2 & 1]

יכול יהא חלב מהלכי שתיים כו' ודם מהלכי שתיים. ע"י ברש"י. והתוס' הביאו מתו"כ דגרסינן בשר במקום דם. ולפי זה גם בשר בני אדם ליכא איסור תורה. אבל הרמב"ם (מאכ"א פ"ב ה"ג) כתב, דאיכא איסור עשה, שהרי מנה הכתוב שבעה מיני חיה, ואמרה התורה (שמיני יא-ב) "זאת החיה אשר תאכלו", וא"כ הוי בשר אדם לאו הבא מכלל עשה. וכתב במ"מ דמה"ט אמרינן בגמ' בתינוק כיונק שקץ, וא"כ

בחלב אשה איכא לאו הבא מכלל עשה דאין לוקין. והרמב"ן והרשב"א והראב"ד סברי דליכא איסור כלל מן התורה, ומה שגנרו חכמים שלא לינק תינוק יותר מכ"ד חודש דהחלב מזיק מאד לנפש התינוק. וע"י ברמ"א (י"ד סי' פא ס"ז) דמזיק להתינוק בזקנותו.

7. ריטב"א על כתובות דף ס/א

... [3] ומיהו בלאו הכי נמי לא משכחת בשר מהלכי שתיים להיתרא דאי בעודו חי הא איכא משום אבר מן החי ולא אשכחן דשרא לן מידי רחמנא בלא שחיטה חוץ מדגים וחגבים, ואי לאחר מיתה הא אסור בהנאה דגמר שם שם מעגלה ערופה, וזה ברור, מפי רבינו ז"ל:

8. דבר יעקב מסכת כתובות דף ס עמוד א

שיטת הרמב"ם [מאכלות אסורות ב - ג] שבשר אדם אסור באיסור עשה, שנאמר זאת החיה אשר תאכלו למעט בשר אדם, ולא הבא מכלל עשה עשה.

הראב"ד משיג דאם בשר אדם אסור אז גם החלב יהיה אסור משום יוצא מהטמא טמא. הראב"ד [בהשגה לפ"ג - ג] מוכיח דבשר שרי מהא דחלב שרי ואינו נאסר משום יוצא מהטמא.

המ"מ והר"ן מביאים הרמב"ן והרשב"א שמקשים על הרמב"ם, אם בשר אדם אסור א"כ גם חלב ודם ליתסר משום היוצא מהטמא טמא.

המ"מ מתרץ שהרמב"ם סובר דהיוצא מהטמא טמא אמרינן רק באיסור לאו ולא באיסור עשה. ומוסיף המ"מ דהכא איכא גזה"כ שבחלב ודם ליכא איסור משום יוצא מהטמא. וצ"ב למה לא מספיק התירוץ שהכא הוי עשה.

המ"מ מוסיף דאע"פ שאין אנו יודעים טעם המצוות, מ"מ הכא מוכן שהתורה אינה אוסרת דם האדם, שהרי דם האשה נהפך לחלב והוא מזון התינוק, ולא היה ראוי שיהיה מזונו מדבר האסור.

- האבני נזר [אה"ע סימן שלב] מסתפק מה דין שיער האדם, ונוטה לומר שלפי שיטת הרמב"ם שבשר אדם אסור י"ל שגם שיערו אסור, ואף על פי שחלב ודם שרי, יתכן ששיער אינו כמו חלב ודם שיוצאים מהאדם אלא השיער הוא חלק מהעור שאסור, אבל לפי הרמב"ן שמתיר בשר, ה"ה דשיער שרי.

9. קובץ שעורים כתובות אות רב

(רב) [דף ס ע"א] יונק מפרק כלאחר יד הוא. נראה דהא דפטור בשבת בעושה כלאחר יד אינו דין מיוחד באיסורי שבת כמו מקלקל ומלאכה שאצל"ג, אלא כן הוא בכל דיני התורה, שלא נאמרו אלא כפי דרך הרגיל, ומה"ט פטור באכילת והנאת איסור שלא כדרך אכילה והנאה דכיון דכתב קרא אכילה סתם לא איירי אלא בכדרכה, ותנא דבי ר"י ר"פ העור והרוטב על כל זרע זרוע כדרך שבנ"א מוציאין לזריעה, וראיה לזה, דפסח שבישלו בחמי טבריא דפטור כמו בשבת, דתולדת חמה אינו בישול, וטעמא דפטור בשבת משום דאין

דרך בישול בכך, כמו שפירש"י שבת ל"ט, ונראה דה"ה לענין מבשל בב"ח בחמה דג"כ פטור משום דאין דרך בישול בכך.

10. שערים מצויינים בהלכה

צנור שעלו בו קשקשים ממעכן ברגלו. פרש"י קשקשים קשים ועשבים. וכ"כ בתוס' הרי"ד. ובשמ"ב (סי' פ ס"ק סט) ובקונ"א (שם) הבאנו ראי' מגמ' זו דבית הכסא שנסתם ע"י נייר וכדומה מותר לדחוף בכלי המוכן לזה ולפתחו בשבת, עי"ש שהארכנו בזה.

11. תוספות מסכת כתובות דף ס עמוד א ד"ה ממעכן ברגלו

ממעכן ברגלו בצניעא בשבת - והא דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור היינו דווקא באיסור מלאכה דאורייתא כמו שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם (שבת דף סה.). שאם יראו יסברו שכבסן בשבת אבל הכא לא יראו אלא מלאכה כלאחר יד דהויא דרבנן ולא גזרי רבנן לאסור בחדרי חדרים [וע"ע תוס' מ"ק ח: ד"ה ומנסרן].

12. שערים מצויינים בהלכה

ממעכן ברגלו בצניעא. כתבו התוס' לחלק אם הוא איסור דאורייתא כגון שוטחן בחמה שאם יראו יסברו שכבסן בשבת אז אסור לשטוח אפי' בחדרי חדרים, אבל הכא דהמלאכה הוא דרבנן דהוא ממעכן כלאחר יד אז מותר בצניעה. ובה מתרצים דברי הרמ"א (סי' פז ס"ג) דכתב לחלק דבבשר בהמה כשמבשלו בחלב שקדים צריך שיהיו שם גם השקדים משום מראית עין, אבל בשר עוף דהוא איסור דרבנן אז כשמבשלו עם חלב שקדים אין צריך להניח שם שקדים, משום דמבשלו בבית במקום צניעה, עי' ש"ך (סק"ו) ובהגה' נחלת צבי. ומה"ט נמי דם שבין השינים מוצצו, משום דם האדם אינו אסור אלא מדרבנן והכא שאינו ניכר לאחרים מוצצו כמו בחדרי חדרים הוא, כ"כ בשער המלך (יר"ט פ"ה ה"ג).

13. דבר יעקב מסכת כתובות דף ס עמוד א

ג. הרמ"א [יו"ד סימן פז - ג] כתב מותר לאכול חלב שקדים עם בשר עוף, ואסור לאוכלו עם בשר בהמה משום מראית עין. הש"ך [סק"ו] מקשה שגם עם בשר עוף יהיה אסור, דגם באיסור דרבנן איכא איסור מראית עין, ומוכיח מתוס' דידן שאוסרים בפרהסיא איסור דרבנן משום מראית עין. [מיהו אין ראייה מגמ' דידן כיון שאפשר לתרץ כמו הר"ן בביצה]. הנחלת צבי [שם] מתרץ דכוונת הרמ"א להתיר לאכול בשר עוף עם חלב שקדים בביתו, שביתו מיקרי בצניעא, ובצניעא ליכא איסור מראית העין, ומה שאוכל בפני בני ביתו ליכא בזה איסור, כיון שהם יודעים הדבר על בוריו שהוי חלב שקדים. הכף החיים [או"ח סימן שא - רסא] מביא הפמ"ג [משב"ז סימן תק - א] שסובר שגם בפני בני ביתו איכא איסור מראית עין.

14. דבר יעקב מסכת כתובות דף ס עמוד א

טז] תד"ה ממעכן וכו' והא דאמר כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור היינו דוקא באיסור מלאכה דאורייתא - א. הראשונים תירצו כמה תירוצים על קושיה זו.

א. התוס' מתרצים שבאיסור דרבנן ליכא מראית העין.

ב. הריטב"א מתרץ דמימרא דידן פליג אמימרא דרב [בשבת סד ב] שכל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור. ובגמ' שבת כבר מייתי מחלוקת תנאים [בדף קמו ב] ואמוראים [בדף סד ב] אם מראית העין אסור בחדרי חדרים.

הר"ן [ביצה ט א] מביא מר' נסים גאון שהוכיח מסוגין שאין הלכה כרב שאוסר מראית עין בחדרי חדרים. לפי התוס' ליכא ראייה, דשאני הכא שהוי איסור דרבנן.

ג. הר"ן [ביצה שם ובשבת קמד ד"ה וממעכן] מתרץ, שרק דבר של היתר שאנשים חושבים שעושה איסור אסרו בחדרי חדרים, אבל דבר שבאמת אסור אלא שהתירוהו במקום פסידא, לא שייך שרבנן יאסרוהו כיון שאיכא פסידא, ומ"מ להתירו בפרהסיא לא רצו, כיון שאפשר לעשות בצנעא. [ואם א"א

בצנעא סובר הר"ן שמותר בפרהסיא, וכתב הביאור הלכה [סימן שלו - ט] דלא קי"ל כן].

ד. בחי' הר"ן אצלנו וכן הר"ן בביצה בשם י"א תירץ דאיסור מראית עין [שאסור אף בצנעא] איכא רק כשהושדים אותו בדבר שאילו עשה כן באמת עבר איסור כגון התם שאנשים סבורים שהוא כיבס בשבת, אבל הכא עשה דבר של היתר [דמותר למעך במקום פסידא], אלא שהאנשים סבורים שזה אסור, ובכה"ג איכא איסור רק במקום הרואים.

ה. הריטב"א [שבת סד ב] מתרץ כיון שעשה לאחר יד וכאילו לא התכוון לכך, ואפי' יראוהו אין בו חשד כ"כ, לכך התירוהו בצנעא. ויוצא לפי שיטת הר"ן שהוא חולק על תוס' וסובר שגם איסור דרבנן אסור בחדרי חדרים.

לדינא פסק המ"ב [סימן שא - קסה וביה"ל ד"ה בחדרי] כמו התוס' והרא"ש שבאיסור דרבנן ליכא איסור מראית עין בצנעא. הביה"ל מבאר דמצרפים שיטת ר"נ גאון שסובר שליכא כלל איסור מראית העין בחדרי חדרים.

15. תוספות מסכת כתובות דף ס עמוד ב ד"ה אפילו ביעתא

אפילו ביעתא בכותחא - מפרש בערוך דלאו בסתם ביצים איירי דאין לך עם הארץ שלא ידע שהן מותרות בחלב אלא בשוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מיירי שמותר לאוכלן בחלב כדתניא בפ"ק דביצה (דף ו: ושם) וא"ת ואמאי מותר לאכלן בחלב מאי שנא מביצת נבלה דאסרי בית הלל אפי' כמוה נמכרת בשוק כדתנן במסכת עדיות (פ"א מ"ה) [1] ותירץ בהלכות גדולות דגבי איסור נבילה החמירו דהוי דאורייתא אבל גבי בשר עוף בחלב דרבנן הקילו וא"ת ומאי אפי' דקאמר אפילו ביעתא בכותחא הא איכא מאן דאמר (חולין דף קיג.) בשר עוף בחלב דאורייתא ולדידיה אסורה כמו ביצת נבילה וי"ל דמ"מ קאמר אפי' שכל העולם נהגו בו היתר [2] ולר"ת אתי שפיר שתירץ דבביצת נבילה החמירו משום דנבלה דבר איסור הוא אבל בבשר בחלב לא החמירו דהוי היתר דכל חד וחד באפי נפשיה שרי.

16. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב אפי' ביעתא בכותחא לא לישרי איניש במקום רביה. הקשו התוס' אמאי מותר לאכלן בחלב מאי שנא מביצת נבלה דאסרי ביה אפי' כמוה נמכרת בשוק כו', ותירצו בשם ר"ת דביצת נבלה החמירו משום דנבלה דבר איסור הוא, אבל בשר בחלב לא החמירו משום דכל חד וחד שרי בפני עצמו. הביאור בזה דנבלה היא איסור בפני עצמו וכבר אסור, לכן לא נסתלק ולא נקלש האיסור כ"כ במהרה, אבל איסור בשר בחלב דכל חד וחד מותר בפני עצמו, אינו יכול לחול במהרה, כיון שכבר נקלש האיסור, ומה"ט נ"ט בנ"ט דהיתרא אינו אסור, ובאיסור גם נ"ט בנ"ט אסור, עי' בשו"ע (יו"ד סי' צה) ובמפרשים שם.

17. תוספות מסכת כתובות דף ס עמוד ב ד"ה כי אפקירותא

כי אפקירותא - ונפקא מיניה שהיכא שהרב מוחל על כבודו דשרי ואפ"ה אל יורה דלא מסתייע מילתא הואיל ורבו אצלו.

18. דבר יעקב מסכת כתובות דף ס עמוד ב

א] אפילו ביעותא בכותחא לא לישרי איניש במקום רביה - צ"ב היאך פסק אבוי במקום רבו, הרי יש איסור לפסוק, וכל המורה בפני רבו חייב מיתה כמש"כ הרמב"ם [ת"ת ה - ב].
מיהו מבואר בגמ' [עירו' סג א] שרק בפניו חייב מיתה, ושלא בפניו אינו חייב מיתה. ומ"מ גם שלא בפניו איכא איסורא, וכל שהוי תוך ג' פרסא מיקרי בפניו [כ"כ המ"מ בשם התוס' סנה' ה ב].
התוס' [סנה' ה: ד"ה אלא] כתבו שאם נטל רשות מרבו תוך ג' פרסאות אסור להורות, וחוי' מג' פרסאות מותר להורות. וכן פוסק הרמ"א [יו"ד סימן רמב - ד]. ומבאר המ"מ [ת"ת ה - ב], וכן מבאר היעב"ץ [אצלנו] שודאי אבוי נטל רשות מרבו, ולכן היה מותר לו להורות, ומ"מ כיון שהוי בפני רבו לא איסתייעא מילתא. הא דלא מהני רשות מהרב היכא דהוי תוך ג' פרסאות, י"ל ע"פ מש"כ הטורי אבן [מגילה כז א] בשם הראב"ד, דיש דברים שהם משום כבוד רבו, ובהם מהני מחילת הרב, כדדרשינן [בקיוד' לב ב] מקרא דתורתו שהוי תורה דיליה, ולכן רב שמחל על כבודו כבודו מחול. ויש דברים שהם בזיון לרב ובזה לא מהני מחילה. ולפ"ז אפשר לומר שלהורות תוך ג' פרסאות הוי בזיון לרב, ולכן לא מהני מחילה.

19. ושערים מצויינים בהלכה

אלא משום דלא מסתייעא מילתא למימרא. פרש"י שיורה כהלכה. וכתבו התוס' משום דרבו אצלו. בימי חורפי שמעתי דמקובל בשם רבינו הנודע ביהודה שאמר, דאם קבלו את הרב להורות להם את המעשה אשר יעשו, והוא מתאמץ וטורח להורות כהלכה או יש לו סייעתא דשמיא בשעת הוראה הלכה למעשה, אבל ע"י הלימוד או סתם דיבורים בלומדות ובזיכוכים אין לו לזה סייעתא דשמיא, וא"כ

מובן דהכא שהיה רבו אצלו, ואינו מוטל כולו עליו לכן לא היה סייעתא דשמיא, שהיה לו לישאל גם לרבו.

20. תוספות מסכת כתובות דף ס עמוד ב ד"ה ואמר ר"נ

אמר ר"נ אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו - אין לפרש דגזרינן מת אטו לא מת ונתנה בנה להניק אטו לא נתנה וגמלתו אטו לא גמלתו דא"כ היכי שרא ר"נ לבי ריש גלותא אלא י"ל דגזרינן במת שמא תהרגנו ונתנה בנה להניק שמא תחזור בה וגמלתו אטו שמא תגמלנו ועדיין הוא צריך לינק.

21. דבר יעקב מסכת כתובות דף ס עמוד ב

א. הנו"ב [מדו"ק אה"ע סימן יג ד"ה ומ"ש, הובא בגליון המהרש"א אצלנו] והקרני ראם מתרצים דלגבי הבחנה גזרו על כל אשה שבעלה מת, וכיון שגם עקרה היא בכלל אשה שבעלה מת, חלה הגזירה גם עליה אף על פי שלא שייך אצלה טעם הגזירה, אבל כאן הגזירה היתה על מניקה, ולכן מי שאינה מניקה אינה בכלל הגזירה, ולכן אמרו תוס' דאעפ"כ גזרו עליה מהטעם דשמא תגמלנו.

...

ג. הערוך השולחן [סימן יג - יד] מבאר שגזירת הבחנה גזרו גם על מי שלא שייך אצלה טעם הגזירה, כיון שהוי רק ג' חדשים, אבל במינקת שהוי כ"ד חודש, לא גזרו זה אטו זה, וגזרו רק היכא דאיכא חשש שמא תגמלנו.

22. דבר יעקב מסכת כתובות דף ס עמוד ב

יא] הרי שנתנו לה בן להניק הרי זו לא תניק עמו לא בנה - השיטה בשם רב האי גאון מקשה מה תעשה עם בנה וכי תתן לו למות. ומתיר דהכוונה שהיא לא תקבל תינוק אחר להניקו לפני שגמרה להניק את בנה או שבעלה מסר את בנה למינקת.

23. בן יהוידע על כתובות דף ס/ב

דשתיא שיכרא הוו לה בני אוכמי. נראה כל זה מיירי באוכלת ושותה בימי עיבורה, דאז אותו זמן עושה פועל בולד שבבטנה, ועל הרוב דברים אלו אמורים בדורות הראשונים שהיה כוחן חזק, ועושים פועל הניכר ונרגש בעובר אחר כך, הן בריח הן במראה:

24. שערם מצויינים בהלכה

לא תאכל דברים הרעים לחלב כו' כגון כשות וחזיו ודגים קטנים כו'. מדקדק בהפלאה דבפ' בהעלתך (יא-ה) שחשב שם הקשאים אבטחים והבצלים כו' שלא טעמו טעמם כמן, וכמו שהביא רש"י (שם) בשם הספרי מפני שהן קשין למניקות, ולמה לא חשב נמי אלו שחשב כאן. ותירץ דאותם שחשב שם אינם טובים להגוף אלא שמועילים לעכל המאכל, ובמן לא היה צריך זה שהרי נבלע באיברים ואין בהם שום תועלת, וכמו שאינם טובים להגוף ה"נ אינם טובים להמניקות ולהתינוק, אבל הדברים דהכא מפסיק החלב ולכן אינם טובים להמניקות דוקא, ולכל העולם אין בהם שום הפסד ולכן אם רצו לטעום טעמו, ואפשר דהמניקות לא רצו לטעום. וקצת קשה על

דבריו דהא קחשיב בהדיהו דגים קטנים, דקאמרי "זכרנו את הדגה" והיינו דגים קטנים, ע"י בגמ' יומא (עה.), ודגים קטנים מן הדברים הטובים לגוף, ע"י בגמ' ע"ז (כט.), אבל למינקת לא כדאיתא הכא, ועוד יש להעיר מגמ' ע"ז (יא.) דקישואין מרחיב מעיים, והקשה הגמ' דקישואין קשין לגופו של אדם, ות"י הא ברברכי והא בזוטרי, ולפי דברי ההפלאה הו"ל לתרץ דאיה"נ שקשה להגוף, אבל מ"מ מועיל להרחיב מעיים. ובגמ' ע"ז (כט.) הגירסא דקישואין קשין "לכל" גופו של אדם.

מייגקת:

בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים ועובדת כוכבים לא תניק את בנה של בת ישראל

1. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף כו/א

תנו רבנן בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לעובדת כוכבים ועובדת כוכבים לא תניק את בנה של בת ישראל מפני שחשודה על שפיכות דמים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים עובדת כוכבים מניקה את בנה של בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבינה ורבי מאיר אומר אפילו אחרות עומדות על גבה נמי לא דזימנין דשייפא ליה סמא לדד מאבראי וקטלא ליה

2. תוספות מסכת עבודה זרה דף כו עמוד א

עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבינה - פירוש ואפילו ברשות הישראלית דפלוגתא דהנקה דומיא דמילדת ומילדת סתמא ברשות ישראל היא ואפ"ה אינו שרי אלא באחרות עומדות על גבה ומיהו בישראל יוצא ונכנס שרי דעומד על גביו קרינא ביה

3. ספר בית שמואל [שם]

דף כ"ו ע"א. בת ישראל לא תניק בנה של עכו"ם, וכו'. ועיין ברש"י על החורה על הפסוק הניקה בניו שרה, ח"ל: בניו לשון רבים, בניו המשחה הביאו השרות בניו עמון והניקה אותן, ולי"ע הרי שנינו דבת ישראל לא תניק בנה של עכו"ם. הן אמנם דאיתא במדרש, דנפתחו לה דדים כשתי מעינות, ולפי זה היה מקום לומר על פי הרמ"א שכתב צו"ד שם דאם יש לה חלב הרבה ומלעשרת מותרין אצל הע"ז בספר דברי דוד דחה זה, דברי הכא בעצב לא היה לה חלב הרבה אלא דרך נס, וכי עזיב רחמנא יוסא בכדי לשיקרא, זיעו"ש שכתב לתרץ, דהאיסור הוא רק אם מניקה משך זמן אצל להניק פעם אחת מותר דאין חיותו של התינוק תלוי בזה. ובספר פרדס יוסף מביא בשם בנו ליישב בדרך אחר, דכיון דעיקר הטעם בהנקה עכו"ם הוא מפני שמילדת בן לעכו"ם, וכמשמע בסוגיון, וכמו שכתב הרמב"ם פ"ט מהלכות עכו"ם הלי"ע, דעל ידי שהניק יקום דור אחר דור עובדי עכו"ם, ולכן אם באמת יהיה להפך דהיא תניק דרך נס ועל ידי זה יראו כל עמי הארץ נסו הקצ"ה ועל ידי זה יתרצו גרים בארץ, באופן זה ודאי מותר, והנה צערה היו מרננים אחריה

שילחק אסופי הוא, וכמו שמוזכר ברש"י שם, שהביאו השרות בניו להניק והניקה אותם דרך נס, ועל ידי זה נתרצה כבוד שמיים ובענין זה מותר. ועיין בזילקוט משלי על הכתוב, „פרי לדיק עץ חיים“, שכל הילדים שהניקה שרה נתגורו, ולפי זה הרי באמת גדלתן לשם שמיים ושפיר הניקה. ועיין לעיל כו"ב בחוספות דף י' ע"ב צ"ה, „אמר“ בשם המדרש, חלב מעמא חלב מטבה, דאנטונינוס ינק מאמו של רבי, ואיתא צירושלמי, זה שינק מחלב אמו של רבי גרם שכל עמנו ונתגור ולמד תורה עי"ש. וכמו כן החלב שהניקה שרה גרם לכל התינוקות הכס שצוספס נתגורו, וכן מוזכר בתנחומא וזילקוט משלי סימן תתק"ו.

4. ריטב"א על מסכת עבודה זרה דף כו/א

ולענין מילדת כותית אמרו בירושלמי שאם היא חכמה מותר דהוה ליה כרופא מומחה שמתרפאין ממנו כדאיתא לקמן דלא מרעי נפשיהו. ונכרית לא תניק בנה של ישראל איכא למידיק דהכא משמע דחלב נכרית מותר כל היכא דליכא סכנה, ואלו בפ' חרש אמרו תינוק יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ואוקימנא בשעת הדחק ומשום דתינוק מסוכן הוא אצל חלב ובתוספתא אמרו אין יונקין לא מן הכותים ולא מבהמה טמאה ואם היא דבר של סכנה מותר שאין לך דברים וכו' ויש אומרים דהכא נמי לא שרינין אלא כשאין מניקה של ישראל מצויה

וקרובה ומשום דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב ומיהו כי איכא סכנה מותר לשתותו כשב ואל תעשה עד שתהא לו ישראל **והנכון דחלב נכרית מותר מן התורה** (מדשני) רחמנא חלב מהלכי שתים דמאי שנא ומיהו חכמים אסרוהו כל היכא דאפשר בשום מקום בחלב (בתי) ישראל מפני שהן אוכלין שקצין ורמשיין ולגזום האיטור הקישוהו לבהמה טמאה וכן מוכיח בבראשית רבה דאמרינן האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות וכי אסור היה לו למשה לינק מן הנכריות והלא שנינן כותית לא תינק את ישראל כו' הא במקום סכנה מותר אלא לפי שהחזירוהו על כל המצריות ולא רצה לינק אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עמי יינק חלב כותית הדא הוא דכתיב את מי יורה דעה וגומר ע"כ הרי זה מבואר כדברינו ועל זה נהגו במקצת מקומות להניק בניהם על ידי כותית בשאין מוצאין מנקת ישראל ויש נוהגין אפילו ברשות הנכרים ואומרים שבזמן הזה ליכא חשש שפיכות דמים דאית להו אימת מלכות ועוד דלא מרעי נפשייהו ובכל ארצינו נוהגין שלא להניק חלב כותית כלל והוא מנהג יפה:

5. חדושי הר"ן על עבודה זרה דף כו ע/א

נכרית מניקה את בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה. ומיהא שמעינן שחלב נכרית מותר, וא"ת והא בפרק חרש (ק"ד א') משמע שאינו מותר אלא במקום סכנה דתניא התם תינוק יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ואינו חושש כיונק שקץ, ואוקימנא התם משום סכנה כלומר דליכא מינקת ישראל ולא בעי אומדנא דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, וכתב שם רבינו חננאל ז"ל דמהא שמעינן דאסור להניק בנה של ישראל מן הנכרית אלא במקום סכנה כבהמה טמאה, וה"נ משמע בתוספתא דשבת (פ"י הי"ד) דתניא התם אין יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה, ויש מי שאומר דודאי הכי קושטא דמילתא דחלב נכרית לא משתרי אלא במקום סכנה ושמעתי דהכא נמי במקום סכנה מיירי... אבל הרשב"א ז"ל כתב דמדינא חלב הנכרית מותר דכיון דאסיקנא בפרק אע"פ דחלב מהלכי שתים מותר מנא תיתי שיהיה יותר אסור חלב נכרית מחלבה של ישראלית אלא לפי שממדת חסידות הוא שלא להניק מחלב נכרית, לפי שטבען של ישראל רחמינן וביישנין אף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן ומשום הכי נקט נכרית ועריבו לה בהדי בהמה טמאה אבל לא שיהיה דינן שוה שבהמה

טמאה אסור ונכרית אינו אלא ממדת חסידות. וה"נ מוכח במדרש ואלה שמות רבה דאמרינן התם וקראתי לך מינקת מן העבריות וכי אסור היה למשה לינק חלב מן הנכרית לא כן תנינן אבל נכרית מניקה בנה של ישראל ברשותה, אלא למה אמרה כן לפי שהחזירוהו למשה על כל המצריות להניק אותו ופסל את כולן, ולמה פסלן אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עמי יינק דבר טמא והיינו דכתיב את מי יורה דעה וגו'.

6. שערים מצויינים בהלכה

ברש"י במס' סוטה (יב. ד"ה את מי) דמוכח מדבריו דהטעם הוא משום שאוכלת שקצים ורמשים והתינוק טועם בחלבה כל מה שהיא אוכלת. ובבית דוד (יו"ד סי' כא) כתב, דלפרש"י אם יכולים לשמור הנכרית שלא תאכל דבר איסור בזמן הנקה מותר, אבל להרשב"א אפי' באופן זה אסור. ועי' בפתח עינים דמלשון הריטב"א משמע שגם השקצים ורמשים שאכלה קודם שהתחילה להניק מזיקין, שהחלב שלהן מוליד אכזריות, וע"ע במהרש"א (סוטה שם) ובתשרי שואל ומשיב (מהד"ג ח"א סי' נ).

ובחגה' אשר"י (סי' ו) כתב בשם או"י, שיש להזהיר המניקות שלא יאכלו נבילות וחזיר, וכ"ש שאין להאכילן דברים טמאים [ומשמע כדברי הבית דוד הנ"ל בשיטת רש"י], וראה מאחר שאכלה אמו ממיין עבודת כוכבים, וזה גרם לו לעת זקנתו שיצא לתרבות רעה [ועי']

בפנים באו"י (סי' קמו) דאין לומר דשאני התם שאכלה ממיין ע"ז, אבל שאר איסורים לא, אלא מעשה שהיה ממיין ע"ז היה, וה"ה שאר דבר איסור. ועי' בירושלמי חגיגה (פ"ב ה"א) ובתוס' שם (טו. ד"ה שובו). [כ"כ ברבינו בחיי (שמיני יא-מג) דאכילת דבר איסור מטמאם הלב ואין וזה"ק שורה בו. וכ"כ ביש"ש במס' יבמות (פ"ד סי' ז) בשם המקובלים, דאכילת שקצים ורמשים מטמאם הלב והשכל, וכן]

7. מרומי שדה מסכת סוטה דף יב עמוד ב

פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא. ופירש"י זו שאכילתה דברים טמאים והתינוק טועם בחלבה כל מה שתאכל. מבואר שאין חלב כותית אסור אלא משום מאכלה. ובוזה מתיישב קושיית הרשב"א והר"ן בפרק שני דע"ז, מהא דא"י ביבמות דף קי"ד דיונק כותית הוי כיונק שקץ אם לא משום סכנה, ושם בע"ז תנן מניקה כותית בנה של ישראלית ברשותה. ולפירש"י נחא, דכשמאכלה כשר אין בחלבה שום איסור, וביבמות מיירי שאוכלת דברים טמאים. ובאמת הכי מבואר בתנחומא פ' שמות, לפרש הא דתנן בע"ז ברשותה מהו ברשותה אוכלת מיד ישראל. ולא כפסק הגהת רמ"א יו"ד סי' פ"א כפשיטות הרשב"א והר"ן ז"ל.

8. תוספות עבודה זרה דף י/ב

אמרינו במדרש חלב מטמא חלב מטהר כשנולד רבי גזרו שלא למול ואביו ואמו מלוהו שלח קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו והחליפתו אמו באנטונינוס והניקתו עד שהביאתו לפני קיסר ומצאוהו ופטרם לשלום ואמר אותו הגמון אני ראיתי שמלו את זה אלא הקב"ה עושה להם נסים בכל עת ובטלו הגזרה ואמרי' נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו:

9. מדרש רבה שמות פרשה א פסקה כה

ותאמר אחותו אל בת פרעה וגו' למה אמרה מרים מן העבריות וכי אסור לו למשה לינק מחלב הנכרית לא כן תנינו בת ישראל לא תניק בנה של כותית אבל כותית תניק בן ישראל ברשותה אלא למה אמרה כן לפי שהחזירתו למשה על כל המצרות להניק אותו ופסל את כולן ולמה פסלן אמר הקב"ה הפה שעתידי לדבר עמי יינק דבר טמא והיינו דכתיב (ישעיה כח) את מי יורה דעה וגו' למי יורה דעה לגמולי מחלב וגו'

10. ספר ילקוט ישעיהו סוטה דף יב עמוד ב

מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצרות כולן ולא ינק. ואע"ג דכבר היה משה בן שלשה חדשים ואליבא דכו"ע היה מכיר את אמו שאינו יונק מאחרת, ולפי מה דמסיק הש"ס פ' אע"פ (כתובות ס, א), לפום חורפיה ודאי שהיה משה מכירה מקודם, וא"כ מה רבותה שלא היה יונק מנכרית, י"ל משה שכבר נשלך ליאור והיה רעב ותאב לינק שהרי נאמר והנה נער בוכה, א"כ היה לו לינוק אף ממי שאינה מכירה, אלא ודאי שלכך לא ינק משום פה שעתידי לדבר עמי יינק דבר טמא, וזה אפשר מדוקדק בפסוק לגמולי מחלב ולעתיקי משדים דהיא לכאורה כפל, דה"ק לגמולי מחלב טמא אע"פ שהיה נעתק משדים מעקרא כשהושלך ליאור ואפי"ה לא יינק, וק"ל. (עיון יעקב).

11. שו"ע יורה דעה סימן פא

(י) חלב אשה מותר ... [ביאור הגר"א אות לא] חלב מצרית כחלב ישראלית ומ"מ לא יניקו תתינוק מן המצרית אם אפשר בישראלית דחלב עובדת כוכבים מטמאם הלב ומוליד לו טבע רע (ר"נ פא"מ בשם הרשב"א) וכן לא תאכל המינקת אפי' ישראלית דברים האסורים (הגהות אש"ר"י) וכן התינוק בעצמו כי כל זה מזיק לו בזקנותו:

12. ביאור הגר"א (שם) אות לא

חלב עובדת כוכבים כו'. מתני' וגמ' ע"ז כ"ו א' וירושלמי שם אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל דכתיב והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך אלא שר"ח כתב דוקא במקום סכנה דבירושלמי מסיים שם תני יונק תינוק מן העובדת כוכבים ומבהמה טמאה ומביאין לו חלב מ"מ ואינו חושש לא משום יונק שקץ ולא משום טומאה אלמא דומיא דבהמה טמאה הוא וכן בגמ' דידן בס"פ חרש קי"ד א' וקאמר שם התם משום סכנה א"ה כו' וכ"מ בתוספתא דשבת דתנא שם אין יונקין מן העובדת כוכבים ומן בהמה טמאה אבל רשב"א כתב דמדות חסידות הוא לפי שחלב מגדל טבע כיוצא בו לכן עריבו בהדי בהמה טמאה ובמ"ר פ' שמות וקראתי לך אשה מינקת כו' וכי אסור היה למשה לינוק מחלב עובדת כוכבים לא כן תנינא אבל עובדת כוכבים מניקה כו' פה שעתידי לדבר כו' וז"ש ומ"מ כו' דחלב כו'. ר"נ רפ"ב דע"ז ועתוס' שם י' ב' ד"ה א"ל כו' (ע"כ):

13. ספר אמת ליעקב | שמות ב:ז

עתיד לדבר עם השכינה, עיי"ש. ולכאורה תמוה, איך אפשר ללמוד מכאן הלכה למעשה, הא כאן מפורש הטעם שלא ינק משום שעתידי לדבר עם השכינה, וא"כ מנא לן שכן הדין אצל כל א' ואחד, וכי כל אחד עתיד לדבר עם השכינה? ומכאור מזה לימוד גדול בענין החינוך שצריך האב ליתן לבניו, והיינו שלכל ילד קטן יש סיכוי לדבר עם השכינה, ולכן צריך להיות כל ענין בחינוכו במדרגה כזו של "עתיד לדבר עם השכינה", וזהו מה שצריכים לזכור כשבאים לבחור חינוך בשביל הילדים – בקדושה ובטהרה.

והנה¹⁷ דברי רש"י אלו הובאו להלכה ברמ"א יו"ד [סי' פ"א ס"ז], וז"ל: חלב מצרית כחלב ישראלית ומ"מ לא יניקו תינוק מן המצרית אם אפשר בישראלית דחלב עובדת כוכבים מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע עכ"ל. ועיי"ש בכיאר הגר"א בשם הרשב"א שמקור הדבר הוא ממש רבינו שסירב לינוק מן המצריות ומשום שהיה

14. ילקוט שמעוני תהלים - פרק קה - רמז תתסג

בהיותם מתי מספר... אמר רב יהודה אמר רב אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן, ולנביאי אל תרעו אלו תלמידי חכמים. אמר ר' לוי אין העולם מתקיים אלא בהבל תינוקות של בית רבן, א"ל רב פפא לאבבי דידי ודידך מאי, א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא. ואמר ר"ל משום ר' יהודה נשיאה אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש, א"ל ר' לוי לר' יהודה נשיאה כך מקובלני מאבותי ואמרי לה מאבותיך כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה, רבינא אמר מחרימין אותה:

15. משנה מסכת אבות פרק ב

רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו

16. רע"ב על מסכת אבות פרק ב משנה ח

אשרי יולדתו - מאושר במדות טובות עד שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שילדתו. וי"א ע"ש שהיא גרמה לו שיהא חכם. שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה ואומר להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעו שיהיה חכם. ומיום שנולד לא הוציאה עריסתו מבה"מ כדי שלא יכנסו באזניו אלא ד"ת:

17. תלמוד ירושלמי מסכת יבמות דף ח/ב

ראה את רבי יהושע וקרא עליו (ישעיה כח) את מי יורה דעה. זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה

18. ספר חדושי אגדות חלק ראשון עמוד סו - מסכת שבת

אל תגעו במשיחי וכו'. פ"י כי תנוקת של בית רבן נקראים משיחי כי המשוח הוא מקבל הקדושה, כי כל דבר הנמשח הוא מקבל הקדושה והוא גשמי ולכך תנוקת של בית רבן מקבלים התורה, ובדבר זה נמשחו... פ"י כי תנוקת של בית רבן נקראים משיחי כי המשיח הוא קדוש וכן תנוקת של בית רבן הם קדושים וזה אמרם שהוא הבל פיהם של תנוקת של בית רבן:

19. גם שמעתי שבאמת שייך לכולנו, שפירש פה שעתידי לדבר עם השכינה- היינו בתפילה!